

detta spänningsfält vilken utveckling som är att vänta. På detta svarar Furåker att det ännu är för tidigt att uttala sig om huruvida vi kommer att få uppleva ytterligare en period av snabb tillväxt i den offentliga sektorn. Däremot är den offentliga sektorn och välfärdsstaten av strukturella skäl (sysselsättning och fördelning) svår att rasera.

Furåker spårar – tvärtemot nyliberalismen – dessutom en positiv och emancipatorisk möjlighet i statens tillväxt. Han skriver: "Kanske är förutsättningarna för en demokratisk socialism bättre i Sverige än någon annanstans. Här finns redan demokratiska politiska strukturer som visserligen behöver utvecklas... (Men) Staten är inte genomdemokratiserad utan präglas i hög grad av ett funktionärs- och expertvälde och därtill knutna privilegiestrukturer. Ändå innebär en utbyggnad av den offentliga sektorn åtminstone större möjligheter till folkligt inflytande. Därför är det rimligt att stödja en sådan utveckling samtidigt som man kritiserar de offentligt organiserade verksamheternas brister".

En kommentar till Stat och offentlig sektor: Trots att det förekommer en mängd kända namn (t ex Marx och Lenin, Altvater, Poulantzas, Therborn och Erik Olin Wright) saknas namn som Habermas och Offe – kritiska teoretiker som enligt recensentens förmenande kunnat bidra med en ökad förståelse för den offentliga sektorns struktur och expansion. Detta kan naturligtvis förklaras av Furåkers utgångspunkt: den struktur-funktionalistiska.

Min övergripande uppfattning är att boken inte innehåller några på-

tagliga nyheter eller några mer djupsinniga analyser. Boken kan dock förtjänstfullt användas som lärobok i statskunskap och i angränsande ämnen.

Bo Carlsson

**Thomas Mathiesen
KAN FÄNGELSET
FÖRSVARAS?**

285 sidor

Göteborg: Korpen 1988

Sju böcker av denne författare finns nu på svenska. Kanske är det en för mycket. Författaren är anställd som professor i rättssociologi vid Oslo universitet och har gjort sig känd bl a genom sitt stöd till fångarnas rättighetskamp och protesterna mot Alta-dammen. I samtliga tidigare arbeten har just *politiken* stått i centrum. Mathiesens teoretiska bemödanden har alltid varit relaterade till en praktisk politisk strävan. Den här aktuella boken skiljer sig inte från de övriga i detta avseende. *Kan fängelset försvaras?* är samtidigt i stora stycken en omtuggning av gamla teman, särskilt berättelsen om Thomas Mathiesen och ett engagerat fåtal mot en värld av utstuderat onda.

Mathiesen inleder med en fängelsets historia, som han indelar i tre faser – 1600-tal, 1800-tal och 2000-tal. I den första fasen ansluter han till Foucaults tes om 'den stora inspärningen', som ett ordningsskapande företag. Den andra fasen förläggs till 1750-1825 och här parar Mathiesen Foucault och en grov materialism. Fas tre skulle utmärkas av nya förändringar i internationell skala. Framförallt skulle det vara

fråga om ett ökat bruk av fängelset.

Som för att styrka detta hänger sig Mathiesen åt en omfattande sifferexercis och förklaringarna blir av en ny typ. Nu handlar det mindre om kapitalism och mer om ändrade värderingar och legitimationskris. Man skulle annars tro att kapitalismen skulle ha större strukturell inverkan när den är *etablerad* än i det embryonala och genombrottskedet. Nåja. Mathiesen är hur som helst förhåvad av tillväxtfaserna. Under inflytande av denna förtrollning kommer han helt att förbise *kriminologiens* avgörande betydelse för utvecklingen efter 1890.

Efter nära en femtedel av boken får man några upplysningar om hur den är disponerad. Det kan ju vara bra att veta för den som inte börjar med innehållsförteckningen. Den senare avslöjar tydligt Mathiesens religiösa övertygelse, leninismen. Också stilmässigt bär boken prägel av en devot hållning till Vladde. Mathiesen kan således inte avhålla sig från den klassiska 'kluven tunga'-ritualen. Flera av kapitlen avslutas med en recitation ur någon 'auktoritativ källa' – en regeringsproposition eller en statlig utredning. Även Mathiesen blir till slut uppmärksam på att detta *kan* bli tjtigt. Han tar dock denna "risk", som han uttrycker det.

Inte heller har Mathiesen kunnat avhålla sig från den rådande samhällsvetenskapliga mode som består i att referera till Thomas Kuhns vetenskapshistoriska arbete och att använda begreppet 'paradigm' så slapt som möjligt. Så blir samhället fullt av paradigm, sida vid sida flockas paradigm som straffets allmänpreventiva funktion och marxismen. Med Mathiesens termi-

nologi blir troligen *Tidskrift för rättssociologi* ett paradigm, vi tar den ju för given. Faktum är att Mathiesens tillfört paradigm en *gradvis* dimension. Det finns sånt som är mer "paradigmatiskt" än annat. Jag när en svag förhoppning om att det är fråga om en utstuderad parodi på *Djurfarmen*.

Mitten av boken upptas av en genomgång och kritik av olika straffteorier. Den är ganska tröttnande. Det är de gamla vanliga argumenten fram och tillbaka och en del internt norskt gläfs. Mathiesens resonemang totalhavererar dessutom med en besvärande regelbundenhet. När han skall sätta in fängelset i sitt funktionella sammanhang blir resultatet lika befängt som när Lorenz Lyttkens orerar om det hjälpande skiktet. Således skriver Mathiesen om fängelsets *reoveringsfunktion*, en funktion i vilken fängelset tjänar till att ta hand om 'våra' improduktiva – liksom ålderdomshem, mentalsjukhus och behandlingshem. Anstaltsväggarna skulle skilja de improduktiva från det välmående produktiva samhället. Men var tillbringar våra sjuka, pensionärer och biståndstagare i allmänhet sina dagar? Jag bara frågar.

Innan tryckningen borde man korrigerat internreferenserna. Det står t ex "(se ovan s 000ff)". Ibland får man intrycket att Mathiesen lämnat ifrån sig ett ofärdigt manuskript eller drabbats av trötthet inför sina egna skrivelser, som om han inte fann det mödan värt. Efter en längre uppräknig av argument kommer i slutet på ett stycke meningen: "Och så vidare."

Slutkapitlet, som typiskt heter 'Vad bör göras?' innehåller ett program för nedmontering av fängelset

som institution. I detta rymms *en allmän livförsäkring* som utfaller 'utan komplikationer' till brottsoffer. Detta initiativ kommer säkert att tas emot med tacksamhet av de alkoholister och narkomaner som i pressade situationer och under rusets inflytande bankar skiten ur varandra. Mathiesen har förutsett att det kommer att vara svårt att avskaffa fängelserna, därför krävs det enligt honom både propaganda för nya värderingar och ett antikvariskt program för bevarande av *värd efulla* fängelsebyggnader. Kulturrevolutionär och bildstormare är han i varje fall inte, professorn. Dessutom krävs det sociala insatser. Mathiesen förespråkar arbete, bostad och frivillig behandling. Det vet vi redan att det inte förslår. Mathiesen vill också bygga ut 'offerhus', på linje med kvinnohusen.

Men dessutom skall det finnas hus för gärningsmän som begått sådana brott som möts av utbredd avsky. Det gäller våldtäkt, barnamord och sådant. Denna 'typ' av gärningsmän förföljs ju också av fångarna. Det kommer att krävas en hel del propaganda för att få folk att acceptera att barnamördare inte bara skall få hållas (i 'frihet') utan dessutom skall förses med fristad.

Vanligt folk och jag själv – oaktat Dantons ord om vilket avstånd detta 'och' lägger mellan oss – har en tendens att generalisera om kriminalitet och om brottslingar. Resultatet blir inte alltid så lyckat, vi får den sorts krycka som benämns *fördom*. När Mathiesen tar i kan det utfalla som på sidan 271: "Kriminalitet är ett urspårat försök att säga någonting". Och jag som trodde värdideologin var död.

Sven-Erik Olsson

Jan Odhnoff &

**Casten von Otter (red)
ARBETETS RATIONALITETER.
OM FRAMTIDENS
ARBETSLIV**

143s

Stockholm:

Arbetslivscentrum 1987

Produktionsväsendets radikala förändringar påverkar alla samhällsområden, och är därför en fråga av högsta vikt. Det som främst karakteriserar omvandlingen är datoriseringen. Frågan är vem som behärskar denna teknologiska utveckling eller om den skenar ut i samhället som Frankensteins monster. Då hela det kapitalistiska systemet karakteriseras av planlöshet och kortsiktighet är det inte förvånande om samma sak även gällde datoriseringen. Den har inte tillkommit på grund av behov hos arbetarna utan från toppen av hierarkin för att få till stånd inbesparingar. Därför har man från fackligt håll känt datoriseringen endast som ett hot och inte sett de möjligheter som finns. Då datoriseringen skett oberoende av arbetarnas önskemål, har man inte heller tagit till vara de erfarenheter dessa har. Den kompetens som arbetarna har, får nu stiga åt sidan för experternas teoretiska kunskaper. Men denna teknokratiska och byråkratiska rationalitet har i praktiken ofta visat sig orationell och direkt negativ. Man har därför vid Arbetslivscentrum gett ut en samling artiklar där, man angriper detta synsätt och försöker skapa en annan, demokratisk rationalitet, som bättre kan tjäna framtidens arbetsliv.

I inledningen till boken betonar Odhnoff och von Otter den ofria ställning individen har såväl i arbe-